

KÖZIGAZGATÁSI ÉS IGAZSÁGÜGYI
MINISZTERIUM
SAJTÓ FŐOSZTÁLY

Az első demokratikus körülmények között születő Polgári Törvénykönyv

Megkezdődött az új Ptk. parlamenti vitája

Sajtó háttéranyag, 2012.09.26.

Előzmény: [Parlament előtt az új Polgári Törvénykönyv tervezete](#) – 2012. július 12.

A magyar jogrendszer megújításának ünnepélyes pillanata, amikor az új Polgári Törvénykönyv a Parlament elé kerül. A magyar közjog, majd a büntetőjog megújítását követően, a magánjogi kodifikáció végére is pontot tehetünk. Magyarország megújításának részeként, a Kormány új polgári jogi kódexet terjeszt a Ház elé. A közel 1600 szakaszból álló törvényjavaslat méltón zárja le a jogrendszer megújításának 2010-ben megkezdett folyamatát. Az új Polgári Törvénykönyv az első, demokratikus körülmények között megalkotott magánjogi kódex lesz Magyarországon, és 2014. január 1-jén lép hatályba.

A hatályos **Polgári Törvénykönyv elmúlt ötven éves**. Ráadásul a Ptk. olyan időszakban született, amikor a magánjogi vagyoni forgalom központi eleme, a magántulajdon nagyon szűk határok közé szorult. Az 1980-as években – a politikai folyamatokat megelőzve – gazdasági téren már elkezdődött a piacgazdaság felé nyitás folyamata, ami elkerülhetetlenné tette a magánjog alkotmányának, a polgári törvénykönyvnek a folyamatos módosítását is.

A Ptk. módosítására immár több mint száz alkalommal sor került, amelyek között nem csak kisebb, hanem átfogó, novelláris módosításra is találunk példát. Az elmúlt időszakban lejátszódott gazdasági, társadalmi változások, mint például a magántulajdonon alapuló piacgazdaság kialakulása, és ezzel párhuzamosan a laikus piaci szereplők (fogyasztók) fokozottabb jogi védelmére való igény, olyan mértékű és horderejű módosulásokat eredményeztek a **magánjogi viszonyok** területén, hogy ezek **jogi rendezése már csak átfogó reform útján, egy új polgári törvénykönyv megalkotásával érhető el**.

Több mint egy évtizede, **14 éve kezdődött meg az új Polgári Törvénykönyv előkészítése**. A legjobb szakemberek bevonásával alakultak meg az egyes részterületek szabályozását előkészítő munkacsoportok. E kormányzati ciklusokon átívelő hatalmas feladat elvégzése során sok-sok jogtudós, és nagy tapasztalatokkal rendelkező jogalkalmazó szakember munkájára támaszkodhatott a jogalkotó. Az 1998-ban megalakult Polgári Jogi Kodifikációs

Szerkesztőbizottság tagjai már a kodifikáció kezdetétől fáradhatatlanul dolgoztak a Konceptió, majd a hatalmas terjedelmű normaszöveg előkészítésén.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény az Alkotmánybíróság 51/2010. (IV. 28.) AB határozatában foglaltaknak megfelelően **nem lépett hatályba**. Figyelemmel arra, hogy a kihirdetett törvénnyel kapcsolatban a jogi szakma részéről is számos észrevétel merült fel, szükségessé vált a jogszabály rendelkezéseinek, szabályozási elveinek átfogó felülvizsgálata.

Annak érdekében, hogy egy szakmai konszenzuson alapuló Polgári jogi Kódex szülessen, **a Kormány első intézkedései között döntött a polgári jogi kodifikáció folytatásáról.**

A Kormány döntése alapján **az új kódex előkészítése újra Vékás Lajos Professor Úr vezetésével, a jogi szakma legkiválóbb képviselőiből álló Polgári Jogi Kodifikációs Szerkesztő Bizottság, illetve Polgári Jogi Operatív Szakmai Bizottság, valamint a koncepcionális kérdésekben döntő Főbizottság közreműködésével folytatódhatott.** Az időt és fáradságot nem kímélő munkának meg lett az eredménye. A kodifikáció elérte célját, mert **egy ellentmondásmentes, minden részletében átgondolt szakmai tervezet** készült el.

A tervezetet széleskörű szakmai és társadalmi vitára bocsátottuk. A vita során beérkezett észrevételeket megfontoltuk és lehetőség szerint figyelembe is vettük.

Kijelenthető, hogy a kodifikáció célja egy ellentmondásmentes, gyakorlati jogalkalmazást segítő, a bírói gyakorlatot a normaszövegbe integráló, minden részletében átgondolt kódex megalkotása, figyelembe véve a hatályba nem lépett Ptk. hasznosítható megoldásait is.

Hangsúlyozandó, hogy a **kódex megalkotásánál alapvető cél volt, a magánjogi jogviszonyok jelenleginél is szélesebb spektrumának felölelése.** A magánjogi normákkal rendezett életviszonyok összességét természetesen szinte lehetetlen egy jogszabályban kezelni, így ezek öncélú összegyűjtésétől a Javaslat is eltekint. Ugyanakkor határozott igény mutatkozott arra, hogy az alapvető jelentőségű polgári jogi rendelkezések többsége egy helyütt legyen fellelhető, ezzel is megkönnyítve a polgári jog rendszerében történő eligazodást. **Ennek a szempontnak az érvényesülését jelzi a családjogi törvény rendelkezéseinek integrálása a Polgári Törvénykönyvbe, valamint a jogi személyekre vonatkozó általános rendelkezések kibővülése, a gazdasági társaságokra vonatkozó joganyag polgári jogi kódexbe építése is.** Az említett megoldás nem egyedülálló, Európa több mértékadó kodifikációja – például a svájci, a holland vagy az olasz szabályozás – már hosszú ideje hasznosítja az integrált szabályozás előnyeit. A családjog integrálása a korábbi magyar magánjogtól sem volt idegen. A családjogi szabályozás szerves része volt az első átfogó magánjogi kódex tervezetnek ugyanúgy, mint az 1928-as Magánjogi Törvényjavaslatnak.

Az új Polgári Törvénykönyvre tett javaslat szerkezetében is rendhagyó. A törvénykönyvben elhelyezett rendelkezések számának jelentős növekedését ellensúlyozza a törvény **belső szerkezetének logikusabb felépítése.** Az új Polgári Törvénykönyv **új szerkezeti egységként alkalmazza a „Könyvet”,** amellyel a polgári jog nagyobb részterületeit választja el egymástól. A Könyvek természetesen nem jelentenek éles határvonalat, nem függetlenek egymástól, de

kifejezik a polgári jog belső tagolódását. Az új Ptk. könyvei a következők: Bevezető rendelkezések; Az ember mint jogalany; A jogi személy; Családjog; Dologi jog; Kötelmi jog; Öröklési jog; Záró rendelkezések.

Az **alkalmazást jelentősen megkönnyítő újítása** a javaslatnak az ún. **paragrafuscímek bevezetése**. A paragrafuscímmel a jogalkotó egyes külföldi kódexekben és nemzetközi modellszabályozásokban már bevált, jogrendszerünkben ugyanakkor mindezidáig ismeretlen megoldást honosít meg. A paragrafusok címei ugyan nem tekinthetők külön szerkezeti egységnek, de **megkönnyítik a törvényen belüli tájékozódást**.

Az áttekinthetőbb szerkezet fontos szerepet játszik a szabályozás kiszámíthatóságának és így a jogbiztonságnak a megerősítésében. A szerkezet átalakítása és egyszerűsítése ráadásul a szabályozás **tartalmi megváltoztatása** nélkül is a kiegyensúlyozottabb és rugalmasabb jogalkalmazást segítheti elő. Ez a helyzet például a Kötelmi jogi Könyv általános részének szabályainál, amelyen a Javaslat érdemben ugyan nem hajt végre jelentős átalakítást, a hatályosnál feszesebb, áttekinthetőbb szerkezet, az **egyértelműbb és pontosabb meghatározások** feltehetően kedvezően befolyásolja majd a rendelkezések gyakorlati alkalmazását. A szerződések érvénytelenségére vonatkozó rendelkezéseknél a Javaslat egységes rendszerbe foglalja az érvénytelenségi okokat, ezzel is világosabbá téve azok összefüggéseit.

A kódexjellegű jogalkotás és a magánjogi jogviszonyok átfogó szabályozása egyúttal a jogrendszert kímélő hatású is. Egyes – eddig Ptk-n kívül elhelyezett – rendelkezések inkorporálása az új kódexbe elkerülhetővé teszi ugyanazon kérdések párhuzamos szabályozását, ilyen módon tehát a jogrendszer egésze tehermentesíthető. A kódexen belüli utalások és összefüggések egyszerűbben követhetők és kezelhetők a terminológia és a szabályozási logika egységes jellege miatt.

Az új kódex megalkotásának egyik vezérlő elve a társadalmi és gazdasági változások által szükségessé tett korszerűsítés elvégzése. A szabályozás felülvizsgálata és megújítása természetesen a magánjogi hagyományokon alapszik, a rekodifikáció tehát semmiképpen sem jelenthet cezúrát az évszázados magánjogi jogfejlődés folyamatában. Azokon a pontokon indokolt a korrekció, ahol a gyakorlati igények, illetve a **jogalkalmazás felől érkező visszajelzések alapján** a hatályos rendelkezések nem képesek eredeti rendeltetésük betöltésére.

Ezen túlmenően számos kérdésben a gazdasági és technikai fejlődés, valamint hazánk európai uniós jogharmonizációs kötelezettségei indokolják új rendelkezések és megoldások bevezetését. A kódex előkészítése továbbá kiváló alkalom a hatályos szabályozásban meghúzódó ellentmondások feloldására és az esetleges pontatlanságok kiszűrésére. A polgári jogi szabályozás rendszerének újragondolásával, a részletszabályok felülvizsgálatával és a törvénykönyv belső szerkezetének korszerűsítésével az életviszonyok gyors változásának követésére és kezelésére alkalmas jogszabály születik.

Az új Polgári Törvénykönyv monista elven épül fel: átfogja az üzleti világ, a kereskedelem, vagyis a vagyoni forgalom professzionális szereplőinek és a magánszemélyek magánjogi viszonyait egyaránt. Ez egyfelől a szabályozandó életviszonyok mennyiségére van hatással, másfelől a szabályozás minőségére is, **olyan szabályozás kialakítása szükséges ugyanis, amely egyszerre**

alkalmas a magánszemélyek és az üzleti világ igényeinek kielégítésére. A kódexszel kapcsolatos ezen elvárásnak való megfelelés szembevetendő **példája a szerződési jog.** A Javaslat néhány olyan speciális szerződéstől eltekintve, mint az ajándékozás, a szerződéseket a „professzionális üzleti élet” követelmény szintjéhez igazítja.

Emeljünk ki és vegyünk számba a **Kódex egyes változásaiból néhányat:**

Megváltozik a polgári jog alapelveinek rendszere. A Javaslatban a bevezető rendelkezések között csak az egész törvénykönyvet átható alapelvei rendelkezések maradnak meg. Az általános alapelvek mellett az egyes Könyvekbe olyan speciális alapelvek kerülnek, amelyek csak az egyes részterületeken bírnak jelentőséggel. A jóhízség- és tisztesség elve például általános alapelv, míg a gyengébb fél védelme csak a családjogban jelenik meg. Az alapelvek újragondolása, új szemléletű megközelítése maga is hozzájárul a kódex áttekinthetőségéhez.

Jogalanyiség

Az ember mint jogalany című Könyv lényeges újítása a nagykorú természetes személyek cselekvőképességére vonatkozó szabályozás új alapokra helyezése: a bíróság a jövőben, a hatályos Ptk-tól eltérően, a cselekvőképességet általános jelleggel már egyáltalán nem, hanem csak ügyek meghatározott körére vonatkozóan korlátozhatná. A korlátozandó ügycsoportok számát, struktúráját a bíróság az adott eset körülményei alapján határozhatja meg. Ez garantálná a részleges gondnokság alá helyezés egyénre szabott, az adott helyzethez rugalmasan igazodó jogkövetkezményeinek megállapítását. A kiszolgáltatott helyzetben lévő fogyatékos személyek számára további garanciális jellegű változás lenne, hogy végleges, élethosszig tartó korlátozó döntés nem születhet. A gondnokság alá helyezés felülvizsgálata a jövőben kivétel nélkül meghatározott időközönként kötelező lenne.

A Javaslat új lehetőségként kívánja bevezetni a támogatott döntéshozatal jogintézményét, amely a cselekvőképesség korlátozása nélkül nyújt segítséget az érintett személy számára. Az egyén önrendelkezési jogának kiteljesedését szolgálná az előzetes jognyilatkozat bevezetése is, mely szerint bárki még cselekvőképes állapotban rendelkezhetne személyi és vagyoni ügyeiről arra az esetre, ha később cselekvőképességét korlátoznák.

Kijelenthető, hogy az előzetes jognyilatkozat és a támogatott döntéshozatal jogintézményének bevezetésével, a gondnokság szabályainak megújításával a törvénykönyv egyénre szabott és az érintettek érdekeit hatékonyan védő rendszert alakít ki.

Az új Ptk. a személyiségi jogok védelme körében is változásokat tart szükségesnek. A személyiségi jogok megsértése esetén – a nem-vagyoni kárért járó kárpótlás egyidejű megszüntetésével – új polgári jogi igényként lesz érvényesíthető a sérelemdíj. Az új jogintézmény már konkrét hátrány (kár) bizonyítása nélkül is lehetővé teszi a jogsértés szankcionálását például jóhírnév megsértése esetén. További változás, hogy megszűnik a közérdekű bírság intézménye, ami egyébként is teljesen idegen egy kétpólusú magánjogi jogviszonytól.

Fontos újítás továbbá, hogy a jövőben normatív törvényi alapja lesz annak, hogy a közszereplőket e minőségükben megillető személyiségi jogi jogvédelem csekélyebb, mint a közszereplést nem vállalók esetén.

A Javaslat külön könyvet szán a **jogi személyekről** szóló szabályozásnak. Ennek a Könyvnek a túlnyomó részét a jogi személyekre vonatkozó általános szabályok és az egyesületekre, alapítványokra, valamint a szövetkezetekre irányadó rendelkezések mellett az új Ptk-ba épülő társasági jogi szabályozás alkotja majd.

A társasági jog beépítése akként történik, hogy a hatályos társasági jogi szabályozáshoz képest több lesz a diszpozitív normák száma. A gazdasági társaságokról szóló jelenleg hatályos törvénynek csak a státuszjogi része kerül bele az új Ptk. jogi személyekről szóló könyvébe. Így az eljárásjogi, valamint az adó- és számviteli jogi szabályoktól „megtisztított” anyagi jog az, ami a Javaslatban megjelenik. Ez a változtatás feltételezi, hogy a közkereseti és a betéti társaság is jogi személlyé váljon. Ez az, amit egyébként a társasági jog inkorporálásától függetlenül is szorgalmazott már a szakma, mivel nincs jogi szabályozásbeli (jogképességi) indoka a jogi személyiség nélküli gazdasági társaság fogalma további fenntartásának.

Családjog

Mint már említettem, az eddig önálló törvényben szabályozott **családjog** anyaga beépül az új Ptk-ba. Ez a módosulás nem csupán a családjog magánjogi háttérének és összefüggéseinek a jelenleginél hangsúlyosabb érvényre juttatását teszi lehetővé, hanem azt is, hogy a családjogi szabályoknak a gyorsan változó társadalmi viszonyokhoz és a nemzetközi elvárásokhoz (elsősorban az Európa Tanács dokumentumaihoz és a strasbourgi Emberi Jogi Bíróság családjogi tárgyú ítélezési gyakorlatához) igazítása is megtörténjék.

A családjog szabályainak a Polgári Törvénykönyvbe való beépítése szükségessé teszi a Családjogi Könyv élén néhány olyan alapelv megfogalmazását, amelyek kifejezésre juttatják a családi jogviszonyoknak a Javaslat más szabályaiban elsődlegesen szem előtt tartott üzleti élettől való különbözőségét. A Családjogi Könyv az Alaptörvény L) cikkéhez kapcsolódóan kiemelten rendelkezik a házasság és család védelmének elvéről és a hatályoshoz képest bővebb tartalommal szól a gyermek érdekének védelméről. Ennek megfelelően a Javaslat azon túl, hogy kifejezésre juttatja, hogy minden gyermekkel kapcsolatos jogviszony elsődleges rendezési szempontja a gyermek érdeke, további tételeket is alapelvként rögzít. Így például a Könyv elején, a Javaslat kiemelt hangsúllyal fogalmazza meg, hogy a gyermeknek joga van saját családban való nevelkedéshez, és ha ez nem valósítható meg, lehetőség szerint akkor is családi környezetben nevelkedjen.

A Családjogi Könyv rendelkezései közül a házassági vagyonszétválásairól, a kötelező mediáció bevezetéséről és a szülői felügyelet rendelkezéseiről érdemes néhány szót szólni.

Lényeges újítása a Javaslatnak, hogy előtérbe helyezi a családi jogviták megegyezésen alapuló – kötelező közvetítésen – alapuló rendezését. A bírósági eljárástól független, a felek önkéntes részvételén és aktív közreműködésén alapuló mediáció alkalmasnak tűnik a konfliktusok felelős,

egyetértő – és a későbbi jogvitákat inkább kizáró – megoldására a bírósági eljárás mellett. A házastársak mind megromlott kapcsolatuk helyrehozatala, mind a házasság felbontásával felmerülő vitás kérdések rendezése érdekében már a házassági bontóper megindítása előtt igénybe vehetik a közvetítést, de arra a bontóper alatt is sor kerülhet. A mediációnak lényeges szerepe lehet a bontópert követően felmerülő, a gyermeket érintő vitás ügyekben is.

Az eddig szűkszavúan rendezett házassági vagyoni jog szabályozása lényegesen kibővül. A Javaslat a házassági vagyoni jogi szerződés részletesebb szabályozásával, annak megkötésére próbálja ösztönözni a házastársakat. Azok a házastársak, akik ilyen megállapodást kívánnak kötni vagyoni viszonyaik tisztázása érdekében, saját egyéni életviszonyaikhoz igazíthatják a megállapodás tartalmát. A házasságok jelentős részében nem válik szét a vállalkozói és a családi vagyon, ami különösen akkor jelenthet nehézséget, ha az egyik fél olyan vállalkozás tagja, amelynek tevékenységéért saját javaival is felel. Ezekben az esetekben a házastársi vagyoni jogi megállapodásnak kiemelt jelentősége lehet. Házassági vagyoni jogi szerződés eltérő rendelkezése hiányában a házastársak között a házassági életközösség tartama alatt házastársi vagyoni közösség áll fenn. A Javaslat a törvényes házassági vagyoni jogi rendszerként megtartott házastársi vagyoni közösség szabályait a bírói ítélezésben évtizedek alatt kialakult elvekre építve, átveszi a gyakorlatban bevált jogtételeket.

A szülői felügyelet szabályai terjedelmileg és tartalmilag is változnak. A Javaslat a szülői felügyelet gyakorlása terén a szülők felelősségét helyezi a középpontba, elsődleges szerepet szán a szülők megállapodásának, aminek korlátja csupán a gyermek kiegyensúlyozott életvitelének biztosítása.

A családjog egyéb területein is kisebb-nagyobb változásokra kerül sor. A Javaslat a bírói ítélezési gyakorlat eredményeit is figyelembe véve pontosítja a rokonság, örökbefogadás, illetve gyámság szabályait, illetve elfogadja és részben szabályozási körébe vonja az ún. tényleges együttélésen alapuló olyan családi kapcsolatokat is, mint a mostohaszülő – mostohagyermek kapcsolat.

Dologi Jog

A **Dologi Jogi Könyv** leglényegesebb újítása az új zálogjogi szabályozás. A zálogjog immár átkerül a kötelmi jogból a Dologi Jogi Könyvbe. E lehetőséget kihasználva a zálogjog szabályozása áttekinthetőbbé és egységesebbé válik, szerkezetileg is megújul, a szabályok nem a zálogjog egyes fajtáit (kézizálogjog, jelzálogjog) követik, hanem egységesen, a zálogjog különböző létszakaszaihoz (keletkezés, megszűnés, érvényesítés) kötődve kerülnek megállapításra. Az ekként tagolt szabályozás az általános, valamennyi zálogjogfajtára irányadó rendelkezéseken felül természetesen tartalmazza a csak egyes zálogjogfajtákra irányadó speciális szabályokat is.

Részben a szerkezeti változásból kifolyólag, részben a gyakorlatban jelentkező problémák okán a Javaslat nem a jelenlegi formájában szabályozza az önálló zálogjogot és a vagyont terhelő zálogjogot.

A zálogjogi szabályozás rekodifikációjának alapvető célja, hogy a gazdaság szereplői könnyebben és kevesebb költséggel juthassanak hitelhez. Ennek érdekében az új szabályozás megkönnyíti a zálogjog alapításának lehetőségét; kiiktatja az adósvédelmet nem szolgáló, de a hitelhez jutás költségeit növelő szabályozási elemeket; hatékonyabbá teszi a zálogjog érvényesítését; biztosítja az adós, a hitelező és harmadik személyek érdekeinek kiegyensúlyozott védelmét és megerősíti a hitelbiztosítékokkal kapcsolatos jogalkalmazás kiszámíthatóságát. A hatályos szabályozás szerinti önálló zálogjog megreformálása is a zálogjogi garanciák megerősítését és így az adósok nagyobb, kiegyensúlyozottabb védelmét célozza.

További lényeges újítás ezen a területen az ingatlan-nyilvántartásra vonatkozó anyagi jogi szabályoknak az új Ptk-ba, annak Dologi Jogi Könyvébe való átemelése.

Kötelmi Jog

A **Kötelmi Jogi Könyv** – a hatályos szabályozástól eltérően – összefoglalja a nem csak a szerződésekre, hanem valamennyi kötelem-keletkeztető tényállásra irányadó közös kötelmi szabályokat (pl. elévülés, jogvesztő határidők, többalanyú kötelmek, a kötelmek teljesítésének egyes, közös szabályai – kamat, beszámítás). A kötelmi általános szabályoktól különálló rész tartalmazza a szerződésekre vonatkozó általános szabályokat. Ezek azok a rendelkezések, amelyek a szerződéseken kívül nem igazak más kötelemfakasztó tények esetében, ugyanakkor valamennyi szerződéstípus esetében számításba jönnek.

A Javaslat eleget kíván tenni a jogalkalmazásban megjelenő igényeknek is, így az ügyleti képviselet részletesebb szabályozásának, valamint egy eddig jogszabályban egyáltalán nem rendezett kérdésről, a szerződési pozíció átruházásáról is rendelkezik.

A Javaslat az érvénytelen szerződés jogkövetkezményeinek sorrendjét összhangba kívánja hozni a jogfejlesztést jelentő bírói gyakorlattal, továbbá tisztázni kívánja, hogy az eredeti állapot helyreállítani kizárólag természetben lehet; a pénzbeli helyreállítás nem helyreállítás, hanem az a jogalap nélküli gazdagodás elveire épülő elszámolási helyzetet keletkeztet a felek között.

A kötelmi jogi szabályok talán legfontosabb változása a szerződésen kívüli (deliktuális) károkozásért és a szerződésszegéssel (kontraktuális) okozott károkért való felelősség egymástól való elszakítása, a két felelősség egymástól független szabályozása. A kontraktuális felelősség két ponton fog eltérni a deliktuálistól: a szigorúbb kimentés és a megtérítendő károk köre vonatkozásában. A Javaslat értelmében tehát a kontraktuális felelősség alóli mentesüléshez a károkozónak azt kell bizonyítania, hogy a szerződésszegés következtében bekövetkezett kár a szerződéskötéskor nem volt előrelátható, és hogy a károkozó ezután sem rendelkezett a szerződésszegés megelőzésére, illetve a kár enyhítésére szolgáló lehetőségekkel. Ennek a változtatásnak az indokát az adja, hogy piaczgazdasági körülmények között egy tudatosan és önként vállalt piaci magatartás megszegését szigorúbban kell megítélni, mint egy véletlenszerű károkozási helyzetet.

A Javaslat az egyes szerződéstípusok szabályozásánál törekszik a diszpozitivitás kifejezett érvényre juttatására, a diszpozitív szabályok világos és tömör megragadására. Új

szerződéstípusként többek között megjelenik a közvetítói szerződés, a bizalmi vagyonkezelés, a forgalmazási szerződés, a franchise, a faktoring és a lízing.

Utoljára, de nem utolsósorban hadd szóljak néhány szót az **öröklési jogi változásokról**. A Javaslat nem tartja indokoltnak, hogy mélyrehatóan, minden intézményre kiterjedően változtasson az Öröklési jog szabályain. Az átgondolt átalakítás követelményét támasztják alá mégis azok a társadalmi és gazdasági változások, amelyek Magyarországon az elmúlt évtizedekben lezajlottak. A magántulajdon megnövekedett szerepe következtében a hagyatékok értéke emelkedett, tárgyi összetétele megváltozott. Az öröklési jogi szabályok felülvizsgálata szempontjából az említettek mellett a családi és demográfiai viszonyokban bekövetkezett változásoknak is jelentősége van.

Az Öröklési Jogi Könyv elsősorban a bírói gyakorlat tartós eredményeit kívánja törvényi szintre emelni, így például jogi elismerést nyer a végrendelet értelmezésére irányuló jogtétel. A közjegyzői gyakorlat maradandó tapasztalatai kapcsán a Javaslat felülvizsgálta a végrendeletre vonatkozó alakszerűségi feltételeket és elfogadást nyer házastársak esetén a közös végrendelet érvényességének elismerése is.

Az európai tendenciáknak megfelelően alapjaiban megváltozik a túlélő házastárs törvényes öröklési jogi pozíciója. A házastárs hatályos szabályok szerinti haszonélvezeten alapuló öröklését több szempontból is kritika érte: A hagyatékok összetétele szempontjából vizsgálva a kérdést, elmondható, hogy a hagyatékban egyre többször vannak olyan vagyontárgyak, mint bankbetét, üzletrész, értékpapír, amelyeken az állagöröklés és haszonélvezeti jog párhuzamos öröklésének elismerése nem célszerű. De ugyanez a probléma, ha a hagyaték gyorsan elhasználódó dolgokból áll. Másrészt az özvegyi jog ellen szólnak a családi viszonyokban bekövetkezett változások is. Egyre gyakrabban fordulnak elő olyan családok, ahol az örökhagyó korábbi házasságából született gyermekei és az újabb házastárs érdekei ütköznek. A kis korkülönbség miatt az állagörökös leszármazók túl sem élik a házastársat. A Javaslat változtat a házastárs öröklési jogi helyzetén: az új szabályok szerint a túlélő házastárs haszonélvezeti joga csak az örökhagyóval közösen lakott lakásra korlátozódik majd, egyébként a gyermekekhez hasonló állagörökös stáusz illeti meg (egy gyermekrészt). Ez egy példával szemléltetve annyit jelent, hogy egy olyan családban, ahol az örökhagyónak három gyermeke van, és a hagyaték egy lakásból és egy hétvégi házból áll, a hatályos szabályok alapján a három gyermek öröklő a lakást és a hétvégi házat is egyharmad-egyharmad arányban, az örökhagyó házastársának pedig haláláig haszonélvezeti joga lesz mindenben. Következésképp – eltérő megállapodás hiányában – a gyermekeknek hiába van tulajdonjoguk a saját részükön, azzal a házastárs haláláig nem rendelkezhetnek. A javasolt új szabályozás szerint a házastársnak csak az örökhagyóval közösen lakott lakáson és az ahhoz tartozó berendezési tárgyakra lesz haszonélvezeti joga, ennek állagát egyébként a gyerekek öröklik. Ugyanakkor a példában említett nyaralón a házastárs is kap egy gyermekrészt, vagyis három gyermek esetén a házastárs és a gyermekek egynegyed-egynegyed arányban osztoznak, és a gyermekek is teljesen tehermentesen jutnak a részükhöz.

További változás, hogy a Javaslat leszármazók hiányában a házastárssal egy sorban törvényes öröklési jogot ad az örökhagyó szüleinek. Leszármazók hiányában a szülők törvényes örökösökként kapják meg a hagyaték felét. Ebben az esetben is azonban az özvegy kapja az általa lakott lakást és az ahhoz tartozó felszerelési és berendezési tárgyakat. A változtatás indoka egyrészt, hogy

az örökhagyó idős szülője sokszor támogatóját, eltartóját is elveszti gyermeke halálával. Másrészt a mai viszonyok között jellemző, hogy a szülő az, aki gyakran hozzájárul az örökhagyó vagyona gyarapodásához.

A Javaslat – az említetteken túl – végrehajt több kisebb-nagyobb szerkezeti változást is az öröklési szabályokkal kapcsolatban. A legjelentősebb ezek közül a végintézkedésen alapuló öröklési rendelkezéseknek a törvényes öröklésről szóló normák elé helyezése. Ennek oka, hogy az öröklés rendjét elsősorban az örökhagyó végakarata kell meghatározni és csak végintézkedés hiányában érvényesülnek a törvényes öröklés szabályai.

Kapcsolódó jogszabályok

Természetesen az új Ptk. megalkotása a magánjogi reformhoz önmagában nem elegendő. **Az új Kódex elfogadása a kapcsolódó jogszabályok áttekintését is szükségessé teszi.** Esélyt ad arra, hogy a kapcsolódó eljárási és anyagi jogszabályokban is érdemi felülvizsgálatra, deregulációra kerüljön sor. Így például módosítani kell a polgári perrendtartás, szabályait. A társasági jog Polgári Törvénykönyvbe beépülése indokoltá teszi a cégjogi, számviteli rendelkezések felülvizsgálatát. A Családjogi Könyv rendelkezéseinek hatálybalépéséig a gyámügyi, szociális tárgyú jogszabályok áttekintése is indokolt. A Kódex több olyan új jogintézményt is bevezet, amelyek részletszabályai szintén külön jogszabályokba kerülnek. Ezek közül csak egyet említve, a cselekvőképességi szabályok között szól a Ptk. a döntéshozatalukban akadályozott nagykorú személyek esetén a támogatott döntéshozatal jogintézményének bevezetéséről. A támogató az érintett személy cselekvőképességének korlátozása nélkül nyújthat segítséget az arra rászorultnak döntései meghozatalában. Tekintve, hogy a támogatott személy a támogató kirendelése esetén is teljesen cselekvőképes marad és önállóan tehet érvényes jognyilatkozatot, a jogintézmény részletszabályainak kidolgozására nem a Ptk-ban kerül sor. Ugyanakkor az új jogintézmény csak a Ptk. hatálybalépéséig megalkotott külön jogszabállyal válik teljessé. Szintén nem a Ptk. szabályozza azoknak a nyilvántartásoknak a részletszabályait, amelynek bevezetéséről maga a Javaslat szól. Így például külön törvényi szabályozás szükséges majd az előzetes jognyilatkozatok nyilvántartásáról ugyanúgy, mint a zálogjogi nyilvántartásról vagy a házassági vagyoni jogi szerződések regiszteréről.

Reményeink szerint **az elhangzottak alapján mindenki számára is levonható az a következtetés, hogy az új Polgári Törvénykönyvről szóló törvényjavaslat egy körültekintően előkészített, magas szintű szakmaiságon alapuló anyag.** A Javaslatot a hagyomány és újítás ésszerű egyensúlya, a közérthetőség, a polgári jogügyletek egyértelművé tételének igénye, az évtizedek gyakorlati tapasztalatai és az új kihívásokhoz való alkalmazkodás alap gondolata hatja át.